

Vergaderjaar 1989-1990 Nr. 21a

17 804 (R 1228)

Nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak (Wet militaire strafrechtspraak)

Wijziging van het Wetboek van Militair Strafrecht in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

Wijziging van de Wet op de rechterlijke organisatie, de Wet op de economische delicten, de Wet Oorlogsstrafrecht en de Noodwet rechtspleging, in verband met de nieuwe regels inzake de militaire strafrechtspraak

MEMORIE VAN ANTWOORD

Ontvangen 1 november 1989

Wij hebben met waardering kennis genomen van het voorlopig verslag, uitgebracht door de vaste commissies voor defensie en voor justitie en hebben de eer dit voorlopig verslag als volgt te beantwoorden.

De leden van de fractie van het C.D.A. waren van mening dat het introduceren van de militaire kantonrechter nog minder vanzelfsprekend is geworden in het licht van het door de regering in het vooruitzicht gestelde voorstel tot samenvoeging van kantongerechten en arrondissementsrechtbanken.

Evenals de leden van de fractie van het C.D.A. plaatsten de leden van de fractie van de V.V.D. een vraagteken bij de invoering van de militaire kantonrechter. Zij wezen erop dat de economische politierechter het merendeel van zijn tijd aan economische overtredingen besteedt en vroegen of het niet voor de hand zou hebben gelegen een dergelijke constructie ook hier toe te passen.

De leden van de fractie van D66 sloten zich bij het vorenstaande aan.

Wij blijven van oordeel dat de principiële keuze voor een zo volledige mogelijke integratie van militaire en gewone strafrechtspraak noopt tot het aansluiten bij de bestaande situatie in de gewone strafrechtspraak en dat deze keus los staat van het voornemen van de regering om te zijner tijd te komen tot integratie van kantongerechten en arrondissementsrechtbanken. Een en ander is voorwerp van overleg geweest in de Begeleidingscommissie Invoering Wet militaire strafrechtspraak, die door de eerste ondergetekende is ingesteld en waarvan onder andere vertegenwoordigers uit de huidige militaire rechtspleging en de burgerlijke rechtspleging te Arnhem deel uitmaken. Deze commissie adviseert onder meer met het oog op de geringe werkbelasting van de militaire kanton-

rechter, één of meer leden van de militaire kamer van de rechtbank tot plaatsvervangend kantonrechter te benoemen teneinde de door militairen gepleegde overtredingen te behandelen. Aldus wordt een praktische oplossing gegeven voor het probleem dat door de leden van de fractie van de V.V.D. naar voren werd gebracht, namelijk dat een nieuwe rechter zou worden ingevoerd die in het kader van de plannen tot herziening van de rechterlijke organisatie wellicht binnen afzienbare tijd al weer zou moeten verdwijnen.

De leden van de fractie van het C.D.A. stelden de vraag hoe het voorgestelde artikel 3, derde lid, zich verhoudt tot het voorgestelde artikel 10, vierde lid. De laatste bepaling veronderstelt, aldus deze leden, elkaar overlappende rechtsgebieden en niet elkaar uitsluitende.

De mobiele rechtbank neemt – de economische delicten buiten beschouwing gelaten – kennis van dezelfde strafbare feiten als waarvan de militaire kantonrechter en de arrondissementsrechtbank kennis nemen. In artikel 10, vierde lid, is onder meer de regeling van de concurrerende bevoegdheid tussen de militaire kantonrechter en de arrondissementsrechtbank enerzijds en de mobiele rechtbank(en) anderzijds vastgelegd. Indien bijzondere omstandigheden het noodzakelijk maken dat voor de behandeling van strafzaken waarbij militairen zijn betrokken, van de gewone rechterlijke organisatie wordt afgeweken door instelling van één of meer mobiele rechtbanken, dan vereisen die omstandigheden evenzeer dat in beginsel de bij de gewone colleges aanhangige zaken tegen de betrokken militairen zo spoedig mogelijk aan die mobiele rechtbank(en) worden overgedragen. Aan de andere kant gaat het te ver om in zulke gevallen de mobiele rechtbank(en) een exclusieve bevoegdheid toe te kennen. Een dergelijke bepaling zou te star zijn, gelet op de zeker in bijzondere omstandigheden vaak snel veranderende lokatie van eenheden en individuele militairen.

De leden van de fractie van het C.D.A. vroegen zich af waarom niet de mogelijkheid is opgehouden om bij de arrondissementsrechtbank te Arnhem meerdere meervoudige kamers in te stellen. Zou, zo vroegen deze leden, het kunnen benutten van die mogelijkheid in bepaalde situaties, zoals bijvoorbeeld bij mobilisatie van de krijgsmacht, niet veel aantrekkelijker zijn dan in dergelijke gevallen al spoedig te moeten overgaan tot berechting door mobiele rechtbanken?

De instelling van de enkelvoudige militaire kamer (de militaire politierechter) leidt ertoe dat het aantal zaken dat door de meervoudige militaire kamer moet worden berecht, slechts een klein gedeelte van het totale aantal door de rechtbank te Arnhem te berechten strafzaken waarbij militairen zijn betrokken, zal vormen. Instelling van één meervoudige militaire kamer moet gezien de verwachte werklast dan ook ruim voldoende worden geacht.

In de situaties waar de leden van de fractie van het C.D.A. op doelen, ligt het dan ook meer voor de hand om extra enkelvoudige kamers in te stellen, waartoe het wetsontwerp de mogelijkheid biedt.

De leden van de fractie van het C.D.A. vroegen of het niet de voorkeur had dienen te hebben af te zien van de voorgestelde benoemingsprocedure voor militaire leden van de militaire kamer van het gerechtshof (benoeming voor de tijd van vier jaren) en in plaats daarvan de leden te onderscheiden in vaste leden en plaatsvervangende leden. Zij wezen op het commentaar van prof. mr. Van den Bosch c.s. betreffende «Herziening van het Militair Straf- en Tuchtrecht» op dit punt.

In bedoeld commentaar van prof. mr. Van den Bosch c.s. wordt opgemerkt dat het uitgangspunt van de memorie van toelichting dat de militaire leden van de militaire kamer van het gerechtshof geen dagtaak zullen hebben, minder juist is. Voor zover de militaire leden geen volledige dagtaak zullen hebben, kunnen zij – aldus het commentaar – als raadsheer-plaatsvervanger aan de andere werkzaamheden van het

gerechtshof deelnemen en daardoor grotere rechterlijke ervaring opdoen. In verband hiermede pleiten Van den Bosch c.s. voor het vervallen van de benoeming voor een bepaalde tijd en voor een onderscheid in vaste plaatsvervangende leden, welke laatsten ook gewezen militair zouden kunnen zijn. Een directe relatie met de militaire samenleving is volgens Van den Bosch c.s. niet nodig.

Ondergetekenden blijven de mening toegedaan dat, willen de militaire leden hun taak als deskundige – want dat is hun taak in de nieuwe structuur – op volwaardige wijze kunnen vervullen, zij zoveel mogelijk in directe relatie moeten blijven met de militaire samenleving. Immers de normen en omstandigheden ook in de militaire samenleving zijn onderhevig aan veranderingen die zich in betrekkelijk hoog tempo voltrekken. Het is in verband hiermee gewenst dat zij een functie blijven vervullen binnen de krijgsmacht, waardoor wordt verzekerd dat het contact met de militaire samenleving en daardoor de militaire deskundigheid in stand blijft. Dit wordt bereikt doordat aan de duur van de benoeming beperkingen worden gesteld.

De leden van de fractie van het C.D.A. vroegen of is overwogen om de in artikel 10, tweede lid, voorziene mogelijkheid ook te creëren ten behoeve van de bevelhebber van een krijgsmachtdeel buiten Nederland in geval van oorlog of andere buitengewone omstandigheden.

Voor een goed begrip willen wij de leden van deze fractie er op wijzen dat aannemende dat in de vraagstelling waarin de omschrijving «staat van oorlog of andere buitengewone omstandigheden» wordt gebruikt, bedoeld is te spreken van «staat van oorlog of in staat van beleg». Het is niet overwogen om de in het tweede lid van artikel 10 voorziene mogelijkheid ook te creëren ten behoeve van de bevelhebber van een krijgsmachtdeel buiten Nederland. Immers, voor de berechting buiten Nederland zullen reeds mobiele rechtbanken zijn ingesteld, zodat er in geval van oorlog of beleg geen behoefte is aan de instelling van die rechtbanken. Dit is anders indien het gaat om Nederland zelf. Daar zullen, op het moment dat de staat van oorlog of de staat van beleg wordt afgekondigd, nog geen mobiele rechtbanken zijn ingesteld. De behoefte aan de in het tweede lid van artikel 10 voorziene mogelijkheid is daar derhalve wel aanwezig.

Op de vraag van de leden van de C.D.A.-fractie naar voorziening in rechtsbijstand voor de militaire jusitiabelen, antwoorden wij als volgt. Indien een militair behoefte heeft aan rechtsbijstand van een advocaat in een situatie waarin de president van een rechtbank of gerechtshof niet bevoegd is om toe te voegen, kan de raad van rechtsbijstand (tegenwoordig: het bureau voor rechtshulp) hierin voorzien. Het bureau voegt toe, indien het o.a. aannemelijk is, dat de militair niet in staat is de kosten van de gekozen raadsman te dragen (vgl. art. 42, vierde lid, Sv). In de praktijk hanteren de bureaus voor rechtshulp de normen die gesteld zijn in de Wet rechtsbijstand on- en minvermogenden (WROM), met dien verstande echter dat geen eigen bijdrage wordt opgelegd. Voor het verkrijgen van een toevoeging overlegt de rechtzoekende de Verklaring omtrent inkomen en vermogen, zoals bedoeld in art. 11, tweede lid, WROM jo. art. 12 Besluit financiële toevoegingsgrenzen. Aan de hand van deze verklaring beoordeelt het bureau voor rechtshulp of de verzoeker in aanmerking komt voor gefinancierde rechtsbijstand. Binnen Nederland wordt de verklaring verstrekt door het hoofd van het gemeentebestuur. Indien de betrokkene gelegerd is in het buitenland kan de verklaring verstrekt worden door de bataljonscommandant (vgl. de Leidraad bij het toevoegen, nr. 2.7.4., Kluwers Sociale Voorzieningen, deel 9, WROM, bijlage 2, losbladig). Indien de militair rechtsbijstand wenst van een met name genoemde advocaat kan hij zijn verzoeken richten tot het bureau voor rechtshulp in het arrondissement waarin de advocaat kantoor houdt. Indien hij geen voorkeur heeft kan hij zijn

verzoek richten tot het bureau voor rechtshulp in het arrondissement Arnhem. In oorlogstijd geldt de normale toevoegingsregeling.

De vraag van de leden van de fractie van het C.D.A. naar de methodiek van artikel 39, in relatie tot het bepaalde in artikel 1, lid 2, van het voorstel van Rijkswet beantwoorden wij als volgt. Het feit dat voor minderjarige militaire justitiabelen niet is voorzien in berechting door de kinderrechter, maar door de militaire kamer bij de rechtbank impliceert dat op de berechting van minderjarige militaire justitiabelen in beginsel niet de bepalingen van de tweede afdeling van de IIe Titel van het IVe Boek van het Wetboek van Strafvordering van toepassing zijn, behoudens voor zover uitdrukkelijk anders wordt voorgeschreven. In die zin achten wij de in artikel 39 gevolgde methodiek niet onjuist.

Wel merken wij terstond op, dat de genoemde bepalingen thans voorwerp van een integrale wijziging vormen, opgenomen in het onlangs ingediende voorstel van wet tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht, het Wetboek van Strafvordering en andere wetten in verband met de herziening van het strafrecht voor jeugdigen (Kamerstukken 21 327). Het ligt in het voornemen om, zodra de Wet militaire strafrechtspraak is vastgesteld, een voorstel van Rijkswet voor te bereiden, waarin de nodige aanpassingen in artikel 39 worden aangebracht, opdat dat voorstel gelijktijdig met hogergenoemd wetsvoorstel in werking kan treden. Bij die gelegenheid zal ook worden gezien in hoeverre artikel 39 naast een technische aanpassing, ook inhoudelijke wijziging behoeft, met name voor wat betreft de voor de militaire kantonrechter te volgen procedure. Wij wijzen er overigens op dat, anders dan de leden van genoemde fracties lijken te suggereren, het bestaande artikel 509 van het Wetboek van Strafvordering in het eerste lid van artikel 39 van het wetsvoorstel militaire strafrechtspraak wel wordt genoemd.

In artikel 42 van het voorstel van Rijkswet militaire strafrechtspraak wordt gesproken van uitreiking van gerechtelijke stukken op het adres van het onderdeel of van het dienstvak, waarbij de geadresseerde is ingedeeld. Wat, zo vroegen de leden van de fractie van het C.D.A., dient in dit verband te worden verstaan onder betekening aan het adres van een dienstvak? Als voorbeeld kan worden gewezen op het dienstvak van de militair juridische dienst. Gerechtelijke stukken bestemd voor tot dit dienstvak behorende militairen kunnen worden uitgereikt zowel aan het onderdeel waarbij zij zijn ingedeeld, als aan het adres waar de dienst is gevestigd. In gevallen waarin de geadresseerde aanwezig is op het onderdeel waar de uitreiking plaatsvindt, zal er uiteraard voor zorg worden gedragen dat de betekening in persoon geschiedt. Is de geadresseerde niet aanwezig, doch bijvoorbeeld op oefening, dan geschiedt de uitreiking aan degene, die op het onderdeel is achtergebleven, die er voor zorg zal dragen dat het stuk onverwijld aan degene voor wie het bestemd is toekomt. In dat geval geldt derhalve artikel 588, eerste lid, onder b, van het Wetboek van Strafvordering overeenkomstig, waarbij degene die het stuk in ontvangst neemt met de huisgenoot wordt gelijkgesteld. Deze zal in voorkomend geval er ook voor zorg dragen dat degene voor wie het gerechtelijk stuk is bestemd terstond van de strekking ervan in kennis wordt gesteld. Wanneer het stuk echter niet aan de geadresseerde zelf wordt uitgereikt geldt de betekening niet als een betekening aan persoon.

De leden van de fractie van de V.V.D. wensten te onderstrepen dat ook naar hun inzicht een duidelijk onderscheid dient te worden gemaakt tussen plegers van typisch militaire delicten en commune criminelen, en dat een vermenging van deze categorieën in een inrichting vermeden dient te worden, nog daargelaten dat de gehandhaafde strafsoort «militaire detentie» een eigen inrichting vereist. Desgevraagd door de leden van de fractie van de V.V.D. zij dezerzijds bevestigd, dat er geen discussie gaande is waarin het voortbestaan van een militaire penitentiaire inrichting als «Nieuwersluis» aan de orde is.

De leden van de fractie van de V.V.D. vroegen of aan de invoering van de Wet militaire strafrechtspraak een structureel prijskaartje verbonden is. De Begeleidingscommissie Invoering Wet militaire strafrechtspraak heeft onder meer tot taak aandacht te geven aan de kosten die aan de integratie van de militaire strafrechtspraak zijn verbonden. Naar verwachting zullen tijdelijke «frictiekosten» voornamelijk verband houdende met rechtspositionele voorzieningen voortkomen uit de overheveling van de militaire strafrechtspraak naar de gewone strafrechtspraak (in Arnhem). Indien er al sprake zou zijn van structurele meerkosten, zullen die naar verwachting betrekkelijk gering zijn.

De leden van de fractie van de V.V.D. hebben voorts, in het verlengde van hun vraag over de kosten, de vraag gesteld of inzicht kan worden gegeven in de verzwaren van het lastenpakket voor de rechterlijke macht. Dit in verband met het feit dat strafbare feiten begaan door een militair voortaan dóór de rechter dienen te worden afgedaan.

Het is inderdaad zo dat zaken die thans, hoewel zij een strafbaar feit opleveren, tuchtrechtelijk worden afgedaan, onder die nieuwe regeling strafrechtelijk moeten worden afgedaan. In hoeverre dit een vermeerdering van de werklast voor het rechterlijk apparaat oplevert staat te bezien. Een en ander zal samenhangen met de mate waarin strafvervolgingen door het aangaan van transacties worden voorkomen dan wel zaken die voorheen steeds door meervoudige colleges werden afgedaan, voortaan door de kantonrechter of de politierechter worden afgehandeld. Naar verwachting zal het hier overigens slechts om een beperkt aantal zaken op jaarbasis gaan.

De Minister van Justitie,
F. Korthals Altes

De Minister van Defensie,
F. Bolkestein